

Tegelkunst fleurt openbare ruimtes op 'Geen leuk behang voor nare plekken'

UTRECHTS
NIEUWSBLAD
7 OKTOBER 2001
KUNST BIJLAGE

Door Anka van Voorthuysen

Utrecht/Amersfoort - Voor een Arabisch aandoend tegeltableau in een fietstunneltje werkten ze samen met Marokkaanse jongeren. Resultaat: twee jaar na de oplevering is de tunnel nog steeds vrij van graffiti en iedereen, van wijkbewoners tot gemeente, vindt dit soort kunst „eigenlijk erg leuk”.

Doel bereikt, vinden Eline Janssens en Margot Berkman, de kunstenaars die voor deze buitenkunst in de Utrechtse wijk Lunetten zorgden. „We voegen iets zinnigs toe aan de openbare ruimte. En het heeft wel degelijk meerdere lagen, er zit een poëzie in die ongrijpbaar en onverklaarbaar is. Die ervoor zorgt dat het kunst is.” Berkman en Janssens werken met hun beeldende kunstopvattingen op een manier die steeds vaker voorkomt in Nederland: ze maken in opdracht en in overleg, kunst voor de openbare ruimte. „Maar we zijn geen winterschilders, we nemen wel degelijk iets mee als kunstenaar. Natuurlijk kun je overleggen, maar ons basis-idee moet overeind blijven.” Een methode die aanslaat: in de gemeente Utrecht hebben ze al diverse tunnels van tegeltableaus voorzien, een projectontwikkelaar vroeg hen beelden en een muurschildering voor een parkeergarage onder het centrum van Amersfoort te maken, en momenteel werken ze aan metrostation Delfshaven in Rotterdam, en aan een opdracht op een cruiseschip van de Holland Amerika-lijn. Voorlopig zijn keramische tegeltableaus hun handelsmerk: zo keert de decoratieve keramiek die vroeger zoveel op gevels te zien was, weer terug in het straatbeeld. Het duo kent elkaar van

hun opleiding aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht. Participatie van omwonenden, het verfraaien en sociaal veiliger maken van de openbare ruimte, het opleuken van non-plekken: zaken die momenteel goed in de markt liggen. Veel gemeentes hebben de buik vol van de eindeloze discussies met buurtbewoners die meestal voorafgaan aan het plaatsen van een kunstwerk in de openbare ruimte. Berkman en Janssens betrekken de buurt al

voor de ontwerpfase bij een kunstwerk, zodat betrokkenheid ontstaat.

Communicatie

Kunst die perfect aansluit bij de tijdgeest en ze zijn er deels ook op uit om het iedereen naar de zin te maken, geven de kunstenaars toe. „Kunst is communicatie. Je wilt een gesprek. En je wilt dat mensen hun omgeving beter gaan zien, meer gaan waarderen. Dat de anonimiteit van de openbare ruimte verdwijnt. Maar we willen ook beeldende kunst maken” „Het is meer dan opfleuren en opleuken”, vinden Margot Berkman en Eline Janssens. „We maken geen leuk behangetje voor nare plekken. Het gaat verder. We zoeken naar een inhoudelijk beeld, dat een plek betekenis geeft of daar bij aansluit.”

De verwijzingen in hun werk kunnen overigens best uit de fantasie van de makers voortkomen, geven beiden toe. Zo werden de tunnels onder verkeersplein De Berekuil in Utrecht voorzien van duizenden tegels die samen een gigantische optocht marcherende beren vormen en symbool staan voor Romeinen die ooit met berenkoppen op hun hoofd, Utrecht binnen zouden zijn getrokken. Een verzonnen verhaal dat past binnen een traditie: er doen al zoveel rare verhalen rondom die overklarebare naam de ronde in Utrecht. „Wij konden daar best nog een nieuw verhaal aan toevoegen, vonden we.”

Grote vagina's

Margot Berkman: „Bij zo'n parkeergarage in Amersfoort kun je natuurlijk gaan denken aan Moeder Aarde en voorstellen om daar twintig grote vagina's op de muren te schilderen, maar dat willen we helemaal niet. Wij maken in principe vriendelijke beelden.

Het hoeft niet schokkend te zijn. Het hoeft niet perse te schuren en te wrijven, maar het moet wel verrassen.” De muren van de parkeergarage zijn nu versierd met felgekleurde muurschilderingen die sterk vereenvoudigd, gebaseerd zijn op de plattegrond van een willekeurige basiliek. „Ooit heeft hier een kerk gestaan. We willen met ons werk de herinnering aan architectuur oproepen, zonder dat het absoluut herkenbaar is.”

Op de wanden van een tunnel in De Uithof koppelde het kunstenaarsduo Archimedes aan Lewis Carol, schrijver van Alice in Wonderland. „Daar komen we dan al filosoferend op. Het waren allebei wiskundigen en ze waren beiden geïntrigeerd door het fenomeen Tijd. Archimedes bedacht bovendien een vierkant dat uit 14 driehoekjes bestaat, Stomachion, dat Carol weer gebruikte in zijn figuurtjes.” Hun eigen fantasie uit zich in de combinatie van figuren uit Alice in Wonderland (konijnen en theepotten) met voorstellingen die verwijzen naar Archimedes, zoals spiralen en gouden kronen.

Eline Janssens: „Als mensen het alleen maar leuk vinden is dat best. Maar wie wat met wiskunde heeft zal misschien de koppeling maken en voor die mensen krijgt het werk dan een extra dimensie. Het mag best vragen oproepen. We maken geen ANWB-borden.”

Kindertekeningen

Over hoe hun kunst eruit ziet, valt wat hen betreft te praten. Op verzoek van een Utrechts wijkbureau verzon het duo een plan voor

een tunneltje tussen het Rietveld-Schröderhuis en een tweede rij huizen van diezelfde architect. Scholieren van een nabijgelegen school zouden tekeningen maken die op tegels zouden worden gezeefdrukt. Toen de afdeling culturele zaken en het Centraal Museum van die plannen hoorden, werd het proces rap stop gezet. „Ze vonden dat je op die plek geen kindertekeningen kon hangen.” Berkman en Janssens kregen het verzoek met een alternatief te komen „dat niet zou concurreren

met het huis”. De wanden zijn inmiddels betegeld met blauwe zeefdrukken van tientallen door Gerrit Rietveld ontworpen stoelen waardoor hun ontwerp „als een soort interieur” fungeert tussen de beide Rietveldhuizen, stellen ze.

Poëzie

Voor een FC Utrecht tunneltje in een Utrechtse volkswijk, wilden omwonenden het liefst letterlijk het logo van de voetbalclub en de naam van de club in rood-witte tegeltjes op de muren: „dan proberen wij wel om er iets meer poëzie in te krijgen.”

Commerciële kunst, geven ze zonder schroom toe. „We zijn een bedrijf dat kunst produceert. Geen autonome vrije kunstenaars. We gaan niet in het wilde weg aan het werk. We steken ergens alleen energie in als we voor 80% zeker weten dat het een opdracht oplevert. Maar we werken niet alleen voor 'het nut'. We zijn beeldend kunstenaar en geen decorator. Er blijft altijd een ongrijpbaar deel van het ontwerp waarin je vrij bent. En hoe meer we doen, hoe meer we bezig zijn met wat we interessant vinden.”

Op de Dag van de Publieke Kunst (zaterdag 13 oktober) zijn er twee rondleidingen langs allerlei kunstwerken in de binnenstad van Utrecht. Het werk van Berkman en Janssens zit daar overigens niet bij. De rondleidingen starten bij Casco Projects, Oudegracht 366. Voor deelname en meer infofoon van de Rijksgebouwendienst, 0800-8991103. Meer informatie over de Dag van de Publieke Kunst in de Uitbijlage van deze krant, van aanstaande woensdag.